

De rol van gemeenten in de aanpak van radicalisering

De aanpak van radicalisering en gewelddadig jihadisme is een van de belangrijkste thema's in het internationale en nationale veiligheidsbeleid. De rijksoverheid werkt intensief aan de versterking van de aanpak van radicalisering en jihadisme (Actieprogramma Integrale aanpak Jihadisme¹). Gemeenten hebben bij uitstek een belangrijke rol in de integrale aanpak. In deze factsheet leest u welke verantwoordelijkheid de gemeente en burgemeester heeft, welke rol de gemeente kan nemen samen met andere partners en hoe andere gemeenten hiermee omgaan. Op de laatste pagina vindt u een overzicht van organisaties die gemeenten ondersteunen.

Het fenomeen radicalisering en jihadisme brengt voor gemeenten een aantal uitdagingen met zich mee:

- *Toenemende sociale spanningen en maatschappelijke onrust*: de terroristische handelingen die door groeperingen zoals ISIS worden gepleegd, leiden ook in de Nederlandse samenleving tot veel ophef, boosheid en verontwaardiging. Daardoor komen diverse groepen in de samenleving in toenemende mate tegenover elkaar te staan. Dit kan leiden tot demonstraties, betogingen, discriminatie en sociale spanningen en maatschappelijke onrust in de wijk en/of op school.
- *Groeiende voedingsbodem van sympathisanten*: de AIVD (2014) schat dat terroristische organisaties zoals ISIS in Nederland mogelijk duizenden sympathisanten hebben.² Hoewel deze mensen zeker niet allen afreizen naar Syrië of Irak, is het denkbaar dat zij op Nederlandse bodem een ISIS-geïnspireerde terroristische handeling plegen zoals in Kopenhagen is gebeurd.
- *(Potentiële) uitreizigers*: ondanks alle gemeenschappelijke inspanningen om uitreizen te voorkomen, zijn er nog steeds mensen die zich proberen aan te sluiten bij ISIS of een andere terroristische organisatie. Dit betreft niet alleen (jong)volwassenen, maar ook minderjarigen (jongens én meisjes) en zelfs hele gezinnen. Vertrek, zeker van gezinnen en/of minderjarigen, brengt veel maatschappelijke onrust met zich mee, waar een burgemeester op moet acteren.

1 www.nctv.nl/onderwerpen/tb/actieprogramma-integrale-aanpak-jihadisme/

2 <https://www.aivd.nl/publicaties/aivd-publicaties/@3247/jaarverslag-aivd/>

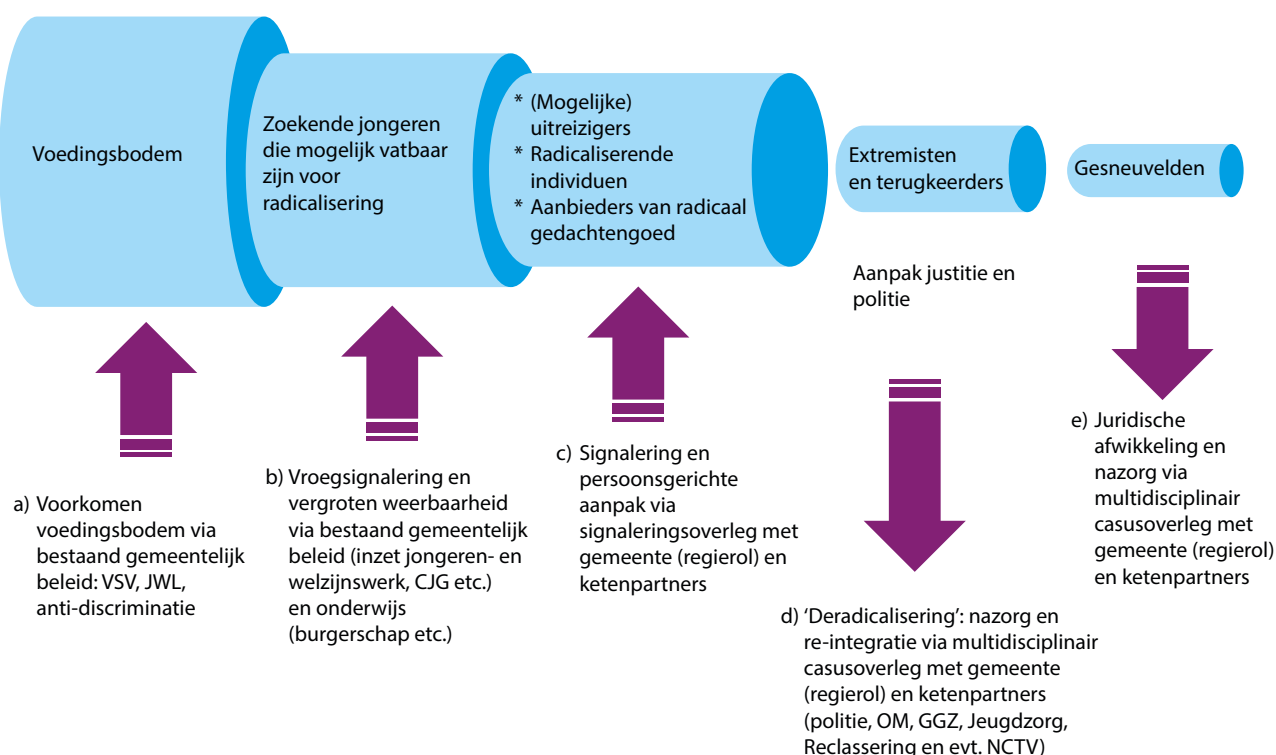
- *Terugkeerders*: sommige uitreizigers zullen na verloop van tijd terugkeren. Strafrechtelijk gezien, zijn deze terugkeerders de primaire verantwoordelijkheid van politie en justitie. Echter, niet alle terugkeerders worden strafrechtelijk vervolgd. Zij moeten re-integreren in de maatschappij. Hiervoor is de gemeente – net als bij de nazorg ex-gedetineerden – verantwoordelijk.

Gemeenten kunnen bij uitstek een preventieve rol vervullen omdat zij hun inwoners en gemeenschappen goed kennen en dus de mogelijkheid hebben om zorgwekkende ontwikkelingen tijdig te signaleren en daarop te reageren. Maar gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor het uitwerken van op maat gemaakte deradicaliserings- en resocialisatietrajecten voor degenen die uitgereisd zijn of dat dreigen te doen. Kortom, in de lokale aanpak staat een combinatie van preventie, repressie en nazorg centraal, waarbij gemeenten én ketenpartners uit het veiligheids- en sociale domein met elkaar samenwerken. De burgemeester speelt hierin als eindverantwoordelijke voor de openbare orde en veiligheid en als burgervader een cruciale rol, maar uiteindelijk is de gemeentelijke aanpak een collegebrede verantwoordelijkheid.

Leeswijzer

Deze factsheet beschrijft de gemeentelijke verantwoordelijkheid aan de hand van drie fasen:

1. Het voorkomen van sociale spanningen en radicalisering: het voorkomen van radicalisering door het wegneemen van de voedingsbodem en het vergroten van de weerbaarheid middels vroegsignalering. Het wegneemen van de voedingsbodem (a) gebeurt zoveel mogelijk via bestaand gemeentelijk beleid, zoals de aanpak van jeugdwerkloosheid (JWL), voortijdig schoolverlaten (VSV), de wijkenaanpak en anti-discriminatiebeleid. Vroegsignalering en weerbaar maken (b) geschiedt eveneens via bestaande netwerken en structuren zoals het Centrum Jeugd en Gezin, de sociale wijkteams en het jongerenwerk. *De gemeentelijke rol in deze aanpak staat nader beschreven in hoofdstuk 1.*
2. Het signaleren en de persoonsgerichte aanpak: het signaleren en de aanpak van geradicaliseerden en (potentiële en tegengehouden) uitreizigers via het signalerings- en casusoverleg met ketenpartners (c); in dit overleg vervult de gemeente een regierol. *Deze aanpak staat nader beschreven in hoofdstuk 2.*
3. Re-integratie en nazorg: het bieden van nazorg en re-integratie ('deradicalisering') aan terugkeerders via een maatwerkplan zoals ontwikkeld in het multidisciplinair casusoverleg onder regie van de gemeente (d). Daarnaast ook een handelingsperspectief voor gemeenten bij gesneuvelden (e). *Dit staat nader beschreven in hoofdstuk 3.*

1. Voorkomen van sociale spanningen en radicalisering

Radicalisering komt overal in Nederland voor. Gemeenten – groot én klein – worden ermee geconfronteerd, wat veel maatschappelijk onrust teweeg brengt. Gemeenten moeten zich voorbereiden op sociale spanningen en radicalisering, vóórdat er concrete aanwijzingen van radicalisering zijn. De voorbereiding bestaat uit het treffen van een aantal maatregelen:

1 *Wijs binnen uw gemeente een dossierhouder aan*

De dossierhouder fungeert als primair aanspreekpunt voor vragen en signalen van lokale partners die betrokken zijn bij de preventie van radicalisering. De dossierhouder is veelal een persoon die op de afdeling Openbare Orde en Veiligheid werkt, om zo ook korte lijnen met de burgemeester te houden. Kleinere gemeenten kunnen aansluiting zoeken bij een dossierhouder uit een grotere gemeente, die zo een regionale regierol kan vervullen.

Een middelgrote gemeente in Nederland had alle jeugdgroepen goed in beeld en intensief contact met maatschappelijke partners. Van radicalisering was geen sprake, zo dachten zij. Toch zagen zij zich plots geconfronteerd met twee uitreizigers, twee hoogopgeleide jongens van wie – achteraf – wel signalen waren, maar niet in beeld waren bij de gemeente. Deze gemeente heeft halsoverkop een aanpak radicalisering moeten ontwikkelen. Hun boodschap? ‘Wees voorbereid en ontwikkel een aanpak op radicalisering’

2 *Formuleer beleid voor een preventieve en integrale aanpak en bespreek dit in uw gemeenteraad*

Maak samen met lokale partners, zoals politie, sociale wijkteams en het onderwijs eerst een scan van uw lokale situatie: wat speelt er op het gebied van sociale spanningen en radicalisering in uw gemeente? Geef in de beleidsstrategie, die u samen met lokale partners ontwikkelt, aandacht aan het verminderen van de voedingsbodempunten en het versterken van de weerbaarheid, bied alternatieven voor het extremistisch aanbod, organiseer informatie (signalen, duiding, acties), creëer effectieve netwerken en organiseer een persoonsgerichte aanpak bij gevallen radicalisering. Omdat de uitvoering zowel het veiligheids- als het sociale domein beslaat, is het van groot belang uw aanpak collegebreed vast te stellen. Wethouders onderwijs en/of jeugdzorg worden daarmee betrokken bij de plannen.

3 *Investeer in deskundigheidsbevordering van uw medewerkers en netwerkpartners*

Eerstelijns werkers (jongerenwerkers, wijkagenten, onderwijzers etc.) zijn de ogen en oren van de straat. Om deze reden is het belangrijk dat zij in staat zijn zorgen om (mogelijke) radicalisering tijdig signaleren en kunnen handelen. Idealiter worden mensen van gemeente, politie en maatschappelijke organisaties gezamenlijk getraind, zodat zij gedurende de training duidelijke afspraken met elkaar kunnen maken. Deze afspraken op operationeel niveau moeten vervolgens ook worden geborgd op bestuurlijk niveau.

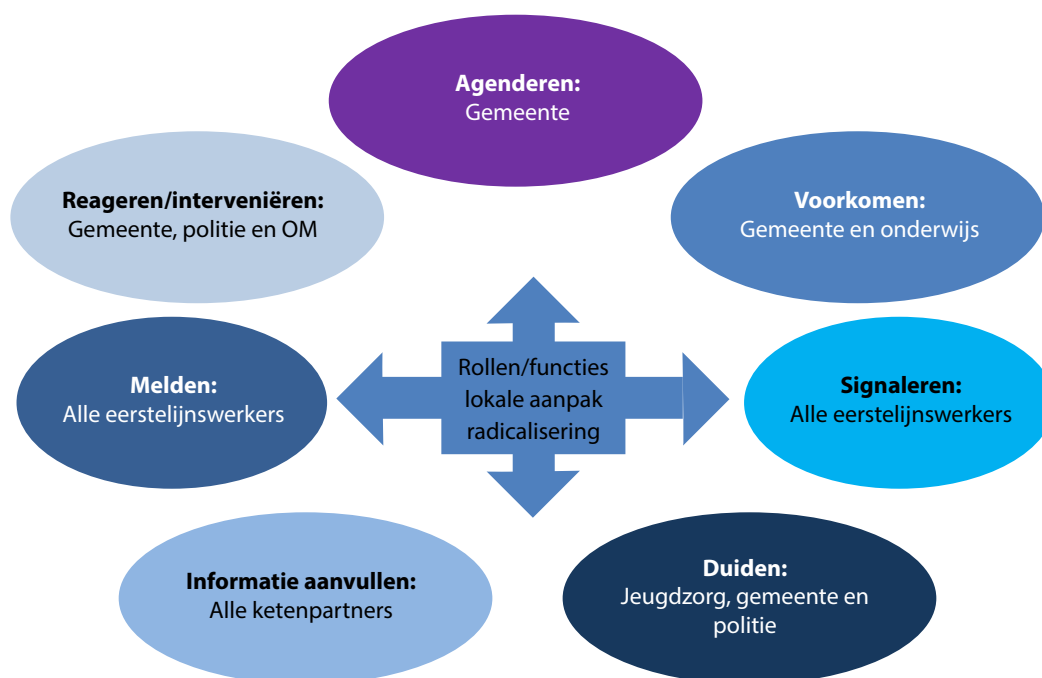
4 *Bouw een vertrouwensrelatie op met maatschappelijke organisaties en religieuze gemeenschappen*

Goede samenwerking begint met elkaar kennen en weten te vinden bij zorgsignalen. Dat vereist het opbouwen van een relatie met organisaties binnen de religieuze gemeenschap (zoals de imam en de moskee), met maatschappelijke organisaties (zoals het jongerenwerk, onderwijsinstellingen etc.), met de veiligheidspartners (politie, openbaar ministerie, veiligheidshuizen) etc. Een veelgehoorde klacht van islamitische gemeenschappen is dat gemeenten hen alleen ten tijde van incidenten zoals rondom Fitna, de moord op Theo van Gogh en de aanslagen in Parijs weten te vinden. Wacht daarom niet totdat het te laat is, maar investeer nu al in het bouwen van een vertrouwensrelatie. Werk hierbij met sleutelfiguren; betrouwbare en geloofwaardige mensen binnen een gemeenschap met een grote achterban. Doe daarbij ook recht aan de diversiteit die er binnen de gemeenschap is. De imam is niet noodzakelijkerwijs de spreekbuis van alle moslims in uw gemeente. Ga bijvoorbeeld ook in gesprek met de voorzitter van de jongerenorganisatie of van de Somalische zelforganisatie. Blijf regelmatig op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau met de relevante partijen in gesprek. Het gesprek dient te geschieden op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid: wat kunnen we voor elkaar betekenen?

5 *Maak in de lokale driehoek én met het sociale domein afspraken over de wijze waarop partijen met elkaar samenwerken*

Dit betreft afspraken over eenieders taken en verantwoordelijkheden om radicalisering te voorkomen. We onder-

scheiden er zeven (COT, 2008)³: het agenderen van het thema radicalisering, het voorkomen van radicalisering, het signaleren, het melden, het nader duiden, informatie aanvullen en uitwisselen en het reageren en interveniëren. In onderstaand schema staat weergegeven welke partijen op lokaal niveau het beste toegerust zijn om deze taken en rollen te vervullen:

Voor het melden van signalen en het uitwisselen van informatie is privacy een speciaal aandachtspunt. Via de toolbox van de NCTV kan een e-learning module over privacy worden gevolgd.⁴ Diverse regio's, gemeenten en veiligheidshuizen hebben specifieke privacyreglementen met elkaar en ketenpartners afgesloten voor casuïstiek rond radicalisering.⁵

6 Organiseer een signaleringsoverleg

Een signaleringsoverleg is een structuur waar signalen gemeld, gedeeld en gedeid kunnen worden. Er wordt als het ware gewogen of het signaal ernstig genoeg is voor een casusoverleg (zie persoonsgerichte aanpak). Bij voorkeur bestaat dit overleg altijd primair uit de ambtelijke partners van de lokale driehoek: gemeente, politie en OM. Afhankelijk van het signaal kunnen signalerende partners (zoals het jongerenwerk, leerplicht of sociale wijkteams) worden uitgenodigd. Probeer bij de organisatie van een signaleringsoverleg zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaande lokale of regionale overlegstructuren (veiligheidshuis) jeugd en veiligheid. Gemeenten met veel signalen kunnen een apart overleg inrichten. Voor kleinere gemeenten en/of gemeenten met weinig casuïstiek kan besloten worden de krachten te bundelen in een regionaal overleg.

Checklist:

- Is er een dossierhouder radicalisering binnen de gemeente benoemd?
- Zijn relevante maatschappelijke partners bekend? Is met hen een scan gemaakt van de lokale situatie, een beleidsstrategie opgesteld en aan gezamenlijke deskundigheidbevordering gedaan?
- Zijn er contacten gelegd met sleutelfiguren van relevante netwerken en gemeenschappen (bondgenoten)?
- Bestaat er een multidisciplinaire overlegstructuur waarin toekomstige casussen (o.a. uitreizigers en terugkeerders) besproken kunnen worden?

³ <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/documentatie/uitvoering/de-rol-van-eerstelijnswerkers-bij-het-tegengaan-van-polarisatie-en-radicalisering>

⁴ <http://privacy.nctv.nl/login.asp>

⁵ Een voorbeeld van een regionaal privacyreglement kan worden opgevraagd bij Bureau Regionale Veiligheidsstrategie Midden Nederland: <https://www.rvsmiddennederland.nl/nl/contact.html>

2. Persoonsgerichte aanpak: de omgang met geradicaliseerden en uitreizigers

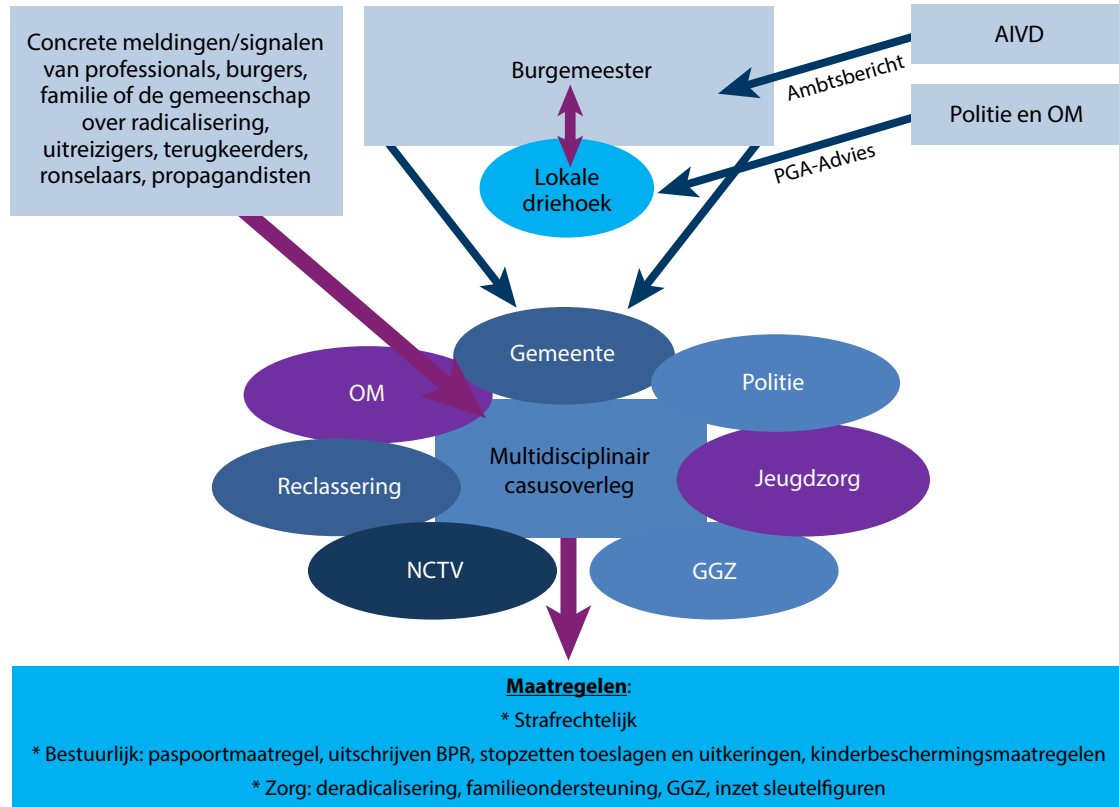
Alle preventieve maatregelen ten spijt kan het gebeuren dat personen daadwerkelijk radicaliseren, anderen radicaliseren of (proberen) uit te reizen. Deze signalen kunnen op diverse manieren tot een gemeente komen: via het signaleringsoverleg, via een ambtsbericht van de AIVD of via de politie of OM naar de partners in de lokale driehoek. Ontvangt u een dergelijk signaal, neem dan de volgende maatregelen:

1 Bespreek concrete zorgsignalen in het multidisciplinair casuoverleg

Gemeenten die veel te maken hebben met radicalisering kunnen zich via een multidisciplinair casuoverleg buigen over signalen van radicalisering, uitreis en terugkeer. Onder voorzitterschap van de gemeente beoordelen partijen de casus vanuit hun eigen expertise en maken zonodig een interventiestrategie om de risico's te verkleinen. Het multidisciplinair casuoverleg is vergelijkbaar met signaleringsoverleg, waarbij minimaal gemeente, politie en OM aan tafel zitten, veelal aangevuld met partners uit de jeugdzorg, reclassering, GGZ en in sommige gevallen de NCTV. Afhankelijk van de hoeveelheid casuïstiek en grootte van de gemeente, kan een apart casuoverleg worden opgezet, indien mogelijk bij het Veiligheidshuis.

2 Stel een persoonsgerichte aanpak op

Binnen het multidisciplinair casuoverleg dient een persoonsgerichte aanpak te worden opgesteld. Dat vereist altijd maatwerk: een 15-jarig meisje dat naar Syrië probeert uit te reizen, vereist een andere aanpak dan een volwassen ronselaar. Hierbij valt te denken aan (een combinatie van) strafrechtelijke, bestuurlijke (paspoortmaatregel, meldplicht, contactverboden, herhuisvesting) en zorgmaatregelen (jeugdzorg, GGZ, deradicalisering en familieondersteuning). De wijze waarop signalen kunnen binnenkomen en hoe hier vervolgens in de keten wordt gehandeld, zijn weergegeven in het onderstaande schema. Hieruit blijkt dat de burgemeester samen met de lokale driehoek in actie moet komen op het moment dat hij een ambtsbericht ontvangt. Daarnaast heeft de gemeente een regierol in alle vervolgstappen die gezet moeten worden.

3 Maak een netwerkanalyse

De ervaring leert dat op het moment dat iemand radicaliseert of uitreist, personen in het netwerk kwetsbaar zijn. Vaak wordt geprobeerd om familieleden zoals broertjes, zusjes, neefjes, nichtjes en vrienden warm te krijgen voor het extremistische gedachtegoed. Een netwerkanalyse maakt vroegsignalering mogelijk. De gemeente dient

daarom met de partners van het multidisciplinair casusoverleg het netwerk in kaart te brengen en te onderzoeken op mogelijke kwetsbaarheid en zo nodig passende (preventieve zorg) maatregelen te treffen.

4 Bied familieondersteuning

De meeste ouders vinden het verschrikkelijk als hun kind radicaliseert of uitreist en vinden het moeilijk om hiermee om te gaan. Familieondersteuning kan dan geboden worden om te helpen met praktische (hoe zeg ik de zorgverzekering van mijn kind op?), emotionele (wanneer komt mijn kind terug?) en zorgvragen (hulp voor broertjes en zusjes). Het ondersteunen van families is om diverse redenen belangrijk (Gielen, 2015)⁶. Families hebben veelal nog contact met hun kind of familielid in Syrië. Als professionals in staat zijn de band met de familie aan te houden, zal het na terugkomst makkelijker zijn contact te leggen met de betrokkene. Families zijn daarnaast cruciaal in een deradicaliseringsproces. Leden uit het gezinssysteem van degenen die naar Syrië zijn afgereisd (zoals broertjes, zusjes, neefjes en nichtjes) vormen daarnaast mogelijk ook een risicogroep. Ondersteuning van het systeem maakt het mogelijk om eventuele radicalisering van andere familieleden vroegtijdig tegen te gaan. Familieondersteuning wordt op dit moment veelal verzorgd door de dossierhouder radicalisering van de gemeente of de wijkagent.

5 Informeer de gemeenteraad

Houd uw gemeenteraad geïnformeerd, bijvoorbeeld door het organiseren van een besloten raadsvergadering. In diverse gemeenten is inmiddels geopteerd voor een besloten raadsvergadering waarin geanonimiseerd en op hoofdlijnen de casuïstiek wordt toegelicht en eventueel partners uit het casusoverleg (zoals de politie) een nadere toelichting geven.

6 Stel een woordvoeringslijn op

De lokale driehoek is het orgaan waar de communicatie-aanpak wordt vastgesteld. Bij voorkeur is de communicatie-aanpak gericht op direct betrokkenen bij de situatie (zoals in de sociale omgeving). Het voorkomen van maatschappelijke onrust is cruciaal in het communicatiebeleid. Doe in elk geval geen uitspraken over concrete gevallen (géén namen) en/of aantallen. Afhankelijk van de casus ligt de regie voor de woordvoering of bij het OM of bij de gemeente. Zorg dat deze afspraken ook bij de maatschappelijke partners bekend zijn.⁷

Zijn er concrete signalen, dat iemand op het punt staat uit te reizen? Ga dan de volgende checklist na:

- Is er een multidisciplinair casusoverleg ingericht?
- Zijn in dit overleg duidelijke afspraken gemaakt over rollen en taken en het treffen van harde en zachte interventies? Is hier ook een eventueel ambtsbericht van de AIVD? Zo ja, is de NCTV dan geconsulteerd?
- Kan uitreis evt. middels een paspoortmaatregel worden voorkomen? Zo ja, consulteer de NCTV voor een stappenplan voor het treffen van een paspoortmaatregel conform Art. 23 van de Paspoortwet .
- Is de Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld, indien er minderjarigen betrokken zijn?

⁶ <http://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/10>

⁷ Deze informatie is gebaseerd op de communicatie-strategie van het Bureau Regionale Veiligheidsstrategie Midden Nederland en kan hier worden opgevraagd: <https://www.rvsmiddennederland.nl/nl/contact.html>

Is iemand daadwerkelijk uitgereisd? Ga dan de volgende checklist na:

- Is er aangifte gedaan van vermissing?
- Staat het paspoort gesignaleerd, zodat men eventueel aan de grens nog kan worden tegengehouden of bij terugkeer kan worden opgemerkt?
- Is binnen de lokale driehoek een woordvoeringslijn opgesteld?
- Is er binnen het multidisciplinaire casusoverleg een netwerkanalyse gemaakt?
- Zijn er afspraken gemaakt over wie op welke manier de achterblijvers gaat ondersteunen?
- Is na een periode van 3 maanden, de persoon of het gezin in kwestie, uitgeschreven uit de gemeentelijke basisadministratie?
- Zijn eventuele toeslagen en uitkeringen stopgezet?
- Is er binnen het multidisciplinair casusoverleg een plan van aanpak gemaakt in geval van een eventuele terugkeer?

3. Aanpak terugkeerders en handelingsperspectief bij gesneuvelden

In het geval van een geslaagde uitreis is het belangrijk om zo goed als mogelijk in het casusoverleg de uitreiziger te blijven monitoren, ook met het oog op zijn/haar mogelijke terugkeer. De motivaties voor terugkeer variëren sterk: men is gedesillusioneerd geraakt met het gedachtegoed en/of de organisatie, men heeft medische hulp nodig (zoals zwangere vrouwen of strijders die gewond zijn geraakt) of men is verder geradicaliseerd en komt terug naar met het doel een aanslag te plegen, anderen te rekruteren of financiering op te halen (AIVD, 2015⁸).

Op het moment dat mensen terugkeren, zijn in eerste instantie de veiligheidsdiensten, politie en justitie aanzet. Afhankelijk van de uitkomsten van het strafrechtelijk onderzoek zal eventueel (maar zeker niet altijd) overgegaan worden tot vervolging. De terugkeerder wacht een eventueel proces in bewaring of vanuit huis af. In dat laatste geval, of als helemaal niet wordt overgaan tot vervolging, of als de straf is uitgezeten, zal de terugkeerder moeten re-integreren in de (lokale) samenleving. Dit re-integratietraject, ook wel een exit- of deradicaliseringstraject genoemd, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Bij een terugkeerder moet u alle voorgaande stappen uit de persoonsgerichte aanpak uit hoofdstuk 2 volgen: bespreken in het multidisciplinair casusoverleg, een persoonsgerichte aanpak ontwikkelen ('deradicalisering'), een netwerkanalyse maken, familie-ondersteuning bieden, de gemeenteraad (geanonimiseerd) informeren, een woordvoeringslijn opstellen.

Deradicalisering, wat is dat eigenlijk?

In de woorden van John Horgan (2009)⁹, zijn exit-trajecten voor "deradicalisering en disengagement (uit-treden) in het algemeen gericht op individuen die geradicaliseerd zijn met als doel ze te re-integreren in de maatschappij of ze ten minste te weerhouden van geweldplegingen." Een de-radicaliseringstraject is een op maat gemaakte aanpak met veelal een combinatie van harde maatregelen (zoals een contactverbod) en zachte maatregelen zoals individuele coaching, hulp bij praktische zaken (woning, werk), psychologische begeleiding, familieondersteuning en eventuele begeleiding bij religieuze vragen en/of worstelingen (RAN Collection of Best Practices).

Vanuit de NCTV worden in 2015 een exit-faciliteit en een onafhankelijk familiesteunpunt opgezet.

Gesneuvelden

Er bestaat ook een kans dat iemand niet terugkeert, maar sneuvelt. Veelal wordt de familie vanuit Syrië of Irak opgebeld, waarin wordt gemeld dat hun zoon (of dochter) als martelaar zou zijn gestorven. In andere gevallen wordt het bericht via social media verspreid. In een enkel geval is de gemeente eerder op de hoogte dan de familie en dient gekeken te worden wie (vaak de wijkagent) het nieuws van overlijden het beste kan brengen. Op welke wijze het bericht ook wordt overgebracht, het brengt voor achterblijvers veel verdriet met zich mee.

⁸ <https://www.aivd.nl/publicaties/aivd-publicaties/@3247/jaarverslag-aivd/>

⁹ J. Horgan, *Walking Away from Terrorism: Accounts of disengagements from radical and extremist movements* (London and New York: Routledge, 2009)

Afscheid nemen of de mogelijkheid tot identificatie is immers niet mogelijk. Dat laatste brengt ook praktische problemen mee, omdat dan geen akte van overlijden kan worden afgegeven. Deze akte is voor de achterblijvers nodig om bepaalde zaken zoals het opheffen van een bankrekening of de uitvoering van testament te kunnen realiseren. In zulke gevallen kan de gemeente de familie in kwestie adviseren en praktische ondersteuning bieden bij het opstarten van een civielrechtelijke procedure om iemand dood te verklaren. Daarnaast kan de gemeente ook ondersteuning bieden in de vorm van nazorg voor de nabestaanden (bijvoorbeeld psychologische begeleiding).

Keert iemand terug? Ga dan de volgende checklist na:

- Is strafrechtelijke vervolging aan de orde?
- Is binnen het multidisciplinair casuoverleg een plan van aanpak opgesteld? Is hier ook een eventueel ambtsbericht van de AIVD besproken? Zo ja, is de NCTV dan geconsulteerd?

Is iemand gesneuveld? Ga dan de volgende checklist na:

- Is de familie op de hoogte (gebracht) van het overlijden?
- Zijn er binnen het multidisciplinaire casuoverleg afspraken gemaakt over wie op welke manier de nabestaanden gaat ondersteunen?
- Zijn de nabestaanden geïnformeerd hoe zij een civielrechtelijke procedure kunnen opstarten t.b.v. een doodverklaring?
- Is de persoon in kwestie definitief uitgeschreven uit de gemeentelijke basisadministratie?

Heeft u vragen of behoefte aan meer informatie?

- Informeer altijd uw politie eenheid over vermoedens of concrete signalen van radicalisering.
- Voor vragen over deze factsheet of de lokale preventieve aanpak kunt u terecht bij de VNG: www.vng.nl/radicalisering, radicalisering@vng.nl en via het besloten ambtelijk online forum.
- Neem contact op met het NCTV indien u een ambtsbericht heeft ontvangen of een paspoortmaatregel moet nemen: (070) 751 51 51 (vraag naar de dienstdoende medewerker directie contra-terrorisme)
- Voor lokale ondersteuning en advies, neem contact op met de Expertise-unit Sociale stabiliteit: ess@minszw.nl
- Voor vragen over de aanpak van radicalisering in het onderwijs en vragen over trainingen, neem contact op met de Stichting School en Veiligheid: helpdesk@schoolenveiligheid.nl / www.schoolenveiligheid.nl/radicalisering (030) 285 66 16.
- Bestuurders kunnen desgewenst via het Nederlands Genootschap van Burgemeesters in contact komen met collega's om ervaringen uit te wisselen: (070) 373 80 80.
- Informatie over de preventieve aanpak en deskundigheidsbevordering vindt u in de Toolbox Extremisme van het NCTV: <https://toolbox-extremisme.nctv.nl>
- Het Landelijk Platform Lokale Professionals is er om ervaring met collega's en lokale professionals (wijkagenten, onderwijzers, jongerenwerkers etc.) uit te wisselen: <https://toolbox-extremisme.nctv.nl/kennisbank/landelijk-platform-lokale-professionals-lplp>
- Best practices uit Europa en ervaringen kunt u uitwisselen met Europese collega's via het Radicalisation Awareness Network: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/index_en.htm
- Lees meer in de 'Handreiking aanpak van radicalisering en terrorismebestrijding op lokaal niveau': <https://www.nctv.nl/actueel/nieuws/handreikingen-aanpak-radicalisering-en-terrorisbestrijding-beschikbaar.aspx>

Auteur: drs. Amy-Jane Gielen, A.G. Advies B.V.

In opdracht van VNG en NGB, 2 juni 2015.